

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-22>

УДК 330+338.2 (477)

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА: ВЗАЄМОДІЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

ECONOMIC THEORY AND ECONOMIC POLICY: INTERACTION IN MODERN CONDITIONS OF UKRAINE

Ткач Євген Вікторовичкандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7186-3124>**Нікіфоров Петро Опанасович**доктор економічних наук, професор,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4860-0139>**Tkach Yevhen, Nikiforov Petro**

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Здійснено дослідження теоретичних концепцій багатьох наукових шкіл, що розроблялися на різних етапах історичної еволюції та формують спадщину світової економічної науки. Визнано, що в Україні не приділялося достатньо уваги ідеям та концепціям, які становлять теоретичну основу формування макроекономічної політики. З'ясовано питання, які викликають дискусії серед економістів-теоретиків та практиків щодо того, які фактори визначають розвиток економіки, яку роль повинна відігравати держава й якою має бути її макроекономічна політика. Розкрито основні ідеї різних економічних шкіл та їхні підходи до здійснення стратегування економічної політики з урахуванням змін інституційного середовища. Наголошено, що важлива умова досягнення високого рівня ефективності макроекономічної політики в Україні полягає у врахуванні сильних і слабких сторін кожної з економічних теорій, та факторів, які в них вказуються і мають визначальний вплив на подальший соціально-економічний розвиток країни.

Ключові слова: макроекономічна політика, генезис економічної науки, економічна теорія, ідеї економічних шкіл, інституційне середовище, національна економіка, економічний розвиток.

Theoretical concepts of many scientific schools, which were developed at various stages of historical evolution and formed the heritage of world economic science, were studied in this article. It was recognized that in Ukraine, not enough attention was paid to the ideas and concepts that form the theoretical basis of macroeconomic policy. The questions that cause discussions among theoretical economists and practitioners regarding what factors determine the development of the economy, what role the state should play and what its macroeconomic policy should be are determined. The main ideas and approaches of various economic schools to the implementation of economic policy strategizing, taking into account changes in the institutional environment, are revealed. In total, more than twenty economic schools (The Classical School of Political Economy from the time of A. Smith, D. Ricardo, J-B. Say, D. S. Mill, etc., The Historical School of Political Economy, Marxist Economic Theory, The Theory and Schools of Marginalism (Austrian, Lausanne, Cambridge, American, Stockholm), Institutional Theory: Early Institutionalism, Keynesian Direction in Economic Theory (Economic Theory of D. M. Keynes), Neo-Keynesian Economic Concept, Post-Keynesian Economic Concept, Y. A. Schumpeter's Theory of Entrepreneurship and Innovation, Institutional Theory: Technological Institutionalism, Theory of Ordoliberalism (competitive order), Theory of Dirigism, Theory of Monetarism by M. Friedman, Theory of Economic Liberalism (F. Hayek, L. Mises), Theory of Rational Expectations, Theory of Supply Economics, Theory of Neoclassical Synthesis (P. Samuelson), Theories of Economic Growth (R. Solow, etc.), The Theory of Neo-Institutionalism (R. Coase, D. Buchanan, G. Myrdal, etc.), New Institution General Economic Theory (D. North, R. Fogel), The Theory of Behavioral Economics), who offer their theories and concepts, conduct research from different positions, trying to give answers regarding the vision of what the macroeconomic policy of the state should be. It is noted that it is impossible to unambiguously and fully answer the question of what economic policy should be, because the development and transformation of economic life itself and the changes of the institutional basis lead to the emergence of new problems. In this case the development of some theoretical concept leads to the emergence of an opposite, alternative, point vision. It is emphasized that an

important condition for achieving a high level of macroeconomic policy effectiveness in Ukraine is to take into account the strengths and weaknesses of each economic theory and the factors that are indicated in them and have a decisive influence on the further socio-economic development of the state.

Keywords: macroeconomic policy, genesis of economic science, economic theory, ideas of economic schools, institutional environment, national economy, economic development.

Постановка проблеми. Важлива умова досягнення високого рівня ефективності макроекономічної політики в Україні, як і в будь-якій іншій державі, – це наявність стратегії як чітко складеного плану дій, спрямованого на досягнення визначеної мети, цілей та завдань. При здійсненні стратегування і реалізації макроекономічної політики та взагалі при розбудові національної економіки необхідно спиратися на теоретичні ідеї й концепції, що розроблялися на різних етапах історичної еволюції та формують спадщину світової економічної науки. Слід зазначити, що в нашій державі не приділялося достатньо уваги ідеям і концепціям, з врахуванням яких здійснювалась та здійснюється макроекономічна політика в багатьох країнах світу, насамперед у країнах з розвинутою економікою. Тому цілком логічно виникає запитання про те, якою має бути макроекономічна політика з урахуванням впливу і постійних змін (еволюції) інституційного середовища (формальних та неформальних інституцій).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу теоретико-методологічних основ макроекономічної політики присвятили свої праці відомі вітчизняні науковці, а саме: А. Гальчинський, В.Д. Лагутін [4], І. Родіонова [8], В.Р. Яковенко й ін., відомі зарубіжні науковці: М. Блауг [1], Дж. М. Кейнс [3], Г. Манків [5], Д. Норт [7], П. Самуельсон [9], Й.А. Шумпетер [10] та ін. Дослідження теоретичних концепцій, розроблених на різних етапах історичної еволюції, у своїх працях здійснили такі українські вчені В. Базилевич [2], С. Мочерний [6], П. Леоненко [11], П. Юхименко [11] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі наявні численні напрацювання теоретичного й практичного характеру в цій сфері дослідження, але окремі питання, які стосуються необхідності врахування основних ідей і теоретичних концепцій різних економічних шкіл при формуванні практичних рекомендацій та реалізації макроекономічної політики в Україні, є не повною мірою розкритими у науковій літературі.

Формування цілей статті. Метою цієї статті є дослідження й визначення основних

ідей теоретичних концепцій різних економічних шкіл та обґрунтування необхідності врахування їх при розробці практичних пропозицій і реалізації макроекономічної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільші дискусії серед економістів теоретиків та практиків точаться щодо питань про те, які фактори визначають розвиток економіки, чи ринковий механізм здатний і за яких умов забезпечити високий рівень ефективності економічної системи (чи саморегулюється економіка), та щодо питання яку роль повинна відігравати держава й якою має бути її макроекономічна політика. Доволі велика кількість економічних шкіл пропонує свої теорії та концепції на різних етапах генезису економічної науки, які пояснюють власний підхід до з'ясування суті й розроблення стратегії економічної політики. Напевно не викликає заперечень те, що у сучасному світі не існує економіки, яка б абсолютно відкидала роль держави в організації та регулюванні соціально-економічних відносин. Відповідно, вплив держави на економіку та економічні процеси реалізується шляхом проведення її економічної політики.

Загалом понад двадцять економічних шкіл, які пропонують свої теорії й концепції, з різних позицій проводять дослідження, намагаючись дати відповіді на дискусійні запитання, насамперед про те, як функціонує економіка та якою має бути макроекономічна політика держави. Очевидно, що неможливо однозначно й повною мірою відповісти на них. Це зумовлено такими причинами: по-перше, розвиток і трансформація самого економічного життя та зміна інституційного каркасу економіки, що призводить до виникнення нових проблем; по-друге, особливості генезису самої економічної науки, в якій розробка якої-небудь концепції веде до появи протилежної, альтернативної точки зору. Проте досвід України й інших країн світу, підтверджує, що помилкою є неврахування тих теорій, які стають мейнстрімом економічної науки і різних досліджень, ідей та концепцій за які з 1968 р. їхні автори одержують нобелівські премії з економіки.

Розкриємо основні ідеї (меседжі) представників різних економічних шкіл і авторів окремих економічних теорій та концепцій щодо бачення економічної політики:

1. Класична школа політекономії (А. Сміт, Д. Рікардо, Ж-Б. Сей, Д.С. Мілль та ін.). Держава не може втручатись у природний перебіг економічних процесів, її участь у регулюванні таких процесів має бути мінімальною. Насамперед це стосується забезпечення військової безпеки, здійснення правосуддя й утримання державних установ. На думку Д. Ст. Мілля, під егідою держави також мають проводитися соціальні реформи, які сприятимуть підвищенню добробуту громадян [1].

2. Історична школа політекономії (Ф. Ліст, В. Рошер, Б. Гільдебранд, К. Кніс, Г. Шмоллер, К. Бюхер й ін.) Роль інституту держави у регулюванні економіки значна, зокрема держава повинна за допомогою протекціоністських інструментів захистити національну економіку та брати безпосередню участь у виконанні важливих соціальних завдань, серед яких надання допомоги непрацевдатним особам і підтримка освіти, охорони здоров'я й інших [11].

3. Марксистська економічна теорія (К. Маркс, Ф. Енгельс та ін.). Участь держави в регулюванні економіки має бути визначальною. Доцільно здійснювати такі заходи: усупільнення засобів виробництва за сприяння та безпосередньої участі держави, планування організації виробництва і надання допомоги у побудові соціально справедливого суспільства [6].

4. Теорія шкіл маржиналізму, серед яких: австрійська (Г. Госсен, К. Менгер, Ф. Візер, О. Бем-Баверк), лозанська (Л. Вальрас, В. Парето), кембриджська (В. Джевонс, Ф. Уїкстид, Ф. Еджворт, А. Маршалл, А. Пігу), американська (Д. Кларк), стокгольмська (Г. Кассель). Існування зовнішніх ефектів (екстерналій) та суспільних благ зумовлює необхідність державного втручання з допомогою коригуючих податків і субсидій. При цьому участь держави в регулюванні економічних процесів незначна й не має зашкодити дії ринкового механізму [2].

5. Інституціональна теорія: ранній інституціоналізм (Т. Веблен, У. Мітчел, Д. Коммонс). Необхідно здійснювати соціальний контроль над економікою з боку держави. При цьому потрібно враховувати не тільки економічні, а й соціальні, правові, психологічні, політичні та інші фактори суспільного розвитку при проведенні економічної політики [6].

6. Кейнсіанський напрямок в економічній теорії (Д. М. Кейнс). Потрібно забезпечити державне втручання в дію ринкового механізму саморегулювання шляхом постійного стимулювання сукупного попиту. Автономно сформовані інвестиції за рахунок запозичень держави визначають динаміку виробництва, національного доходу і зайнятості громадян. Держава повинна стимулювати надходження інвестицій шляхом постійного збільшення державних витрат, що за рахунок ефекту мультиплікатора (він показує зв'язок між приростом інвестицій та приростом національного доходу) веде до зростання національного доходу і зайнятості громадян [3].

7. Некейнсіанська економічна концепція (Дж. Хікс, Е. Хансен, Ф. Модельяні, А. Філіпс та ін.). Потрібно здійснювати активне регулювання економіки, забезпечити постійне втручання держави шляхом стимулювання сукупного попиту і враховувати фактор існування похідних інвестицій та дії механізму акселератора, який накладається на механізм мультиплікатора. До основних способів впливу належать: дефіцитне бюджетне фінансування, маніпулювання ставкою відсотка і нормою обов'язкових резервів, здійснення операцій з державними цінними паперами, застосування вбудованих автоматичних стабілізаторів (встановлення прогресивної системи оподаткування). При проведенні економічної політики також необхідно забезпечувати балансування між безробіттям та інфляцією, між якими, згідно з дослідженням новозеландського вченого-економіста А. Філіпса, існує зворотна залежність [2].

8. Посткейнсіанська економічна концепція (Дж. Робінсон, Н. Калдор, П. Сраффа, Р. Клауер, П. Девідсон, Х. Мінські й ін.). Необхідно здійснювати стабілізаційний вплив на економіку шляхом варіювання монетарних і фіскальних інструментів та переміщення акцентів із використанням методів дефіцитного бюджетного фінансування на ведення політики розподілу доходів, яка передбачає узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін: профспілок, корпорацій, держави. Збільшення доходів має відповідати темпам економічного зростання [2].

9. Теорія підприємництва й інновацій Й. А. Шумпетера (шумпетеріанство). Необхідно створити сприятливі умови для поширення інновацій у різних формах і розвитку підприємництва. Рівновага постійно порушується діями підприємців-новаторів та досягається (відновлюється) за рахунок нововве-

день уже на іншому рівні технічної бази. Успіх одних підприємців приваблює інших. Економічна політика має бути спрямована насамперед на створення умов для виявлення приватної ініціативи, появи прошарку індивідуальних власників, формування середнього класу, підвищення соціальної ролі підприємця-інноватора і покращення умов для здійснення інвестицій (насамперед в інновації), основним джерелом яких стають кредитні ресурси [10].

10. Інституціональна теорія: технологічний інституціоналізм (Д. Гелбрейт, Р. Хейлбронер, Д. Белл, Е. Тоффлер та ін.). Необхідно здійснювати державне регулювання економіки з обов'язковим урахуванням трансформаційної ролі технічного прогресу, носіями якого насамперед є великі корпорації й інші організовані соціальні групи. Водночас потрібно здійснювати державні інвестиції в освіту, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища та сферу комунальних послуг. Державну політику планування і державне підприємництво слід розглядати як вагомий інструмент коригування та доповнення ринкового механізму. Важливого значення варто надати розвитку корпоративного руху й акціонерних форм господарювання, інформатизації та формуванню гуманістичних цінностей [11].

11. Теорія ордолібералізму або конкурентного порядку (В. Ойкен, Л. Ерхард, В. Репке, А. Мюллер-Армак й ін.). Необхідно здійснювати такий комплекс заходів, серед яких: розбудова ефективного соціально ринкового господарства, сприяння розвитку конкуренції, боротьба з недобросовісною конкуренцією і владою монополій, забезпечення недоторканності приватної власності, досягнення стабільності грошового обігу, формування правової держави (визначення конкурентного порядку з чітко встановленими межами та формами), з особливим акцентом на веденні соціальної політики, створення ефективної системи соціального страхування і розвиненої соціальної інфраструктури [6].

12. Теорія дирижизму (Ф. Перру, М. Алле та ін.). Держава відіграє роль «диригента». Вона здійснює активне державне регулювання шляхом розробки і реалізації програм соціально-економічного розвитку. Допускається ситуація наявності значної частки державного сектору в структурі економіки. Водночас потрібно створити «полюси зростання», навколо яких концентруватимуться підприємства, галузі та види діяльності, утворюючи напрямки (зони), що залучатимуть до себе

інші сфери економіки, а це сприятиме гармонізації економічного зростання й гуманізації суспільних відносин [11].

13. Теорія монетаризму (М. Фрідмен, А. Шварц, К. Бруннер та ін.). Основна мета економічної політики має полягати у забезпеченні цінової стабільності (цінова стабілізація), якій відповідно підпорядковуються всі інші цілі. Тому першорядну увагу слід приділяти саме монетарній політиці. Необхідно забезпечити контроль над грошовою масою і дотримання монетарного (грошового) правила, суть якого полягає у необхідності рівномірного збільшення грошової маси відповідно до зростання ВВП незалежно від стану кон'юнктури. Все інше ринок зробить самостійно. Інші макропоказники, зокрема рівень зайнятості, обсяг інвестицій тощо, не мають бути об'єктом регулювання, бо вони автоматично підлаштовуються під рівень цін. Крім цього, доцільно відмовитись від застосування дискреційних інструментів стимулювання сукупного попиту та дефіцитного бюджетного фінансування, які можуть призвести до розбалансування і порушення рівноваги на фінансових ринках, а отже – до спаду економіки та виникнення кризових явищ [6].

14. Теорія економічного лібералізму (Ф. Хайєк, Л. Мізес). Втручання держави з метою зміни спонтанного характеру ринкового порядку (так званої вільної гри цін) спричиняє загрозу руйнування механізму ринку, а отже – господарської системи загалом. Тому економічні функції держави варто обмежити тільки роллю арбітра у взаємовідносинах незалежних господарюючих суб'єктів [2].

15. Теорія раціональних очікувань (Р. Лукас, Т. Сарджент, Д. Мут та ін.). Державна політика не матиме значного впливу на економіку та не досягатиме визначених цілей, оскільки економічні суб'єкти характеризуються раціональністю у своїй поведінці й діях, очікують тих чи інших дій з боку уряду і таким чином пристосовуються до економічної ситуації, яка виникає. Їхні знання дають змогу врахувати можливі наслідки та результати політики, яку проводить уряд, і прийняти рішення, що максимізують їхню вигоду. Проте уряд повинен створити однакові умови доступу до повної інформації для всіх економічних суб'єктів [1].

16. Теорія економіки пропозиції (А. Лаффер, М. Фелдстайн, Р. Манделл, Р. Барроу й ін.). Перерозподіл значної частки ВВП через бюджет зумовлює зростання рівня оподаткування, що знижує стимули бізнесу до здійснення капіталовкладень (витіснення приват-

ного капіталу) і зменшує стимули працівників до збільшення своєї зайнятості та пошуку нової роботи. Зростання рівня податків також спричиняє збільшення витрат бізнесу, що відповідно призводить до зростання цін. Тому необхідно зменшити державні втручання в економіку шляхом ведення активної фінансової політики. Передусім потрібно істотно знизити ставки оподаткування до рівня, який, з одного боку, забезпечуватиме максимальне надходження коштів до бюджету (без збільшення дефіциту бюджету), а з іншого – стимулюватиме інвестиції, економічне зростання, створення нових робочих місць й ін. [6].

17. Теорія неокласичного синтезу (П. Самуельсон, К. Макконнел, С. Брю та ін.). Варто здійснювати державне втручання в дію ринкового механізму саморегулювання шляхом стимулювання попиту і пропозиції з урахуванням стану економіки, часових періодів та зайнятості ресурсів. Залежно від стану економіки слід використовувати кейнсіанські методи регулювання, спрямовані на стимулювання сукупного попиту (в короткостроковому періоді, у ситуації, коли економіка не досягла свого потенційного стану, в умовах неповної зайнятості ресурсів), або «рецепти» економістів, які обґрунтували необхідність обмеження втручання держави в економіку чи стимулювання сукупної пропозиції (в довгостроковому періоді, у ситуації, коли економіка досягла свого потенційного стану, в умовах повної зайнятості ресурсів). Держава повинна регулювати ринок за допомогою насамперед грошово-кредитних важелів, податків і субсидування та шляхом запровадження державних програм перерозподілу національного доходу з метою вирішення соціальних проблем [9].

18. Теорії економічного зростання (Р. Солоу, Я. Тінберген, Д. Мід, Е. Фелпс й ін.). Потрібно стимулювати ті фактори, які безпосередньо впливають на економічне зростання, передусім науково-технічний прогрес, який здійснює вплив на рівень капіталоозброєності праці. Підвищення рівня капіталоозброєності впливає на збільшення продуктивності, а отже – на економічне зростання [2].

19. Теорія неоінституціоналізму (Р. Коуз, А. Алчіан, Д. Б'юкенен, Г. Мюрдаль та ін.). Варто вести виважену економічну політику («лікування хвороби не має бути небезпечнішим за саму хворобу»), забезпечувати та захищати права власності й надати можливість вільного обміну цими правами, що є умовою зменшення трансакційних витрат. Рішення у сфері державної політики слід приймати на основі

постійного зіставлення граничних (додаткових) суспільних витрат із граничною (додатковою) суспільною вигодою. До того ж необхідно враховувати вплив різних економічних, політичних, соціальних, духовних та інших факторів у їхньому взаємозв'язку (результат таких факторів взаємодії – це досягнення інституціональної рівноваги). Ключовим же фактором соціально-економічного розвитку є здійснення інституційних змін у поєднанні з науково-технічною модернізацією [5].

20. Нова інституціональна економічна теорія (Д. Норт, Р. Фогель). Зважаючи на те, що кожне суспільство має свою унікальну систему інституцій, уряд при проведенні економічної політики повинен брати до уваги фактор специфіки культури суспільства та визначальний вплив неформальних інституцій (вони змінюються повільніше) на розвиток економіки. Водночас важливо враховувати вплив інституцій, від яких залежать обсяги трансакційних витрат. При цьому необхідно встановити ефективні інституціональні межі, що насамперед пов'язано з розбудовою демократичної політичної системи і децентралізованої ринкової економіки з чітко визначеними й гарантованими правами власності [7].

21. Теорія поведінкової економіки (біхевіоризм) (Д. Канеман, Р. Талер, А. Тверські, Г. Саймон, В. Сміт та ін.). На економічну ситуацію впливає характер інформації, яку отримують економічні суб'єкти. Водночас реакція на інформацію буває різною (як занадто сильною, так і недостатньою), що може впливати на зміну економічної кон'юнктури. Своєю специфікою мають рішення, які приймаються в ситуації ризику. Особи, які приймають рішення, інколи переоцінюють малу ймовірність та недооцінюють велику ймовірність настання різних випадків. При проведенні економічної політики і дослідженні того, як здійснюється суспільний вибір, потрібно враховувати психологічні, емоційні й поведінкові аспекти [5].

Висновки та пропозиції. Однозначно можемо стверджувати, що важлива умова проведення ефективної макроекономічної політики в Україні – це врахування всіх теоретичних ідей і концепцій та їхніх сильних і слабких сторін, а також факторів, які в них вказуються і мають визначальний вплив на подальший соціально-економічний розвиток держави й підвищення добробуту громадян. Необхідно визнати, що в Україні протягом періоду здобуття незалежності при проведенні економічних реформ недостатньо уваги приділялося ідеям, конструктам та концеп-

ціям, які становлять теоретичну базу (тобто фундамент) для реалізації макроекономічної політики держави.

Так, у майбутньому при проведенні макроекономічної політики в Україні з метою підвищення її ефективності потрібно враховувати:

- здатність ринкового механізму саморегулювання (в певних межах) забезпечити ефективність економічної системи (ідеї класичної школи політекономії);

- специфіку історичного розвитку країни (всі країни перебувають на різних етапах історичного розвитку) і роль інституту держави у виконанні важливих соціальних завдань (ідеї історичної школи політекономії);

- ситуації, за яких дія ринкового механізму призводить до зuboження значних верств населення та виникнення економічної кризи й кризи суспільних відносин, і важливість сприяння побудові соціально справедливого суспільства (ідеї марксистської економічної теорії);

- необхідність впливу на регулювання зовнішніх ефектів (екстерналій) та розвиток суспільних благ при незначній участі при цьому держави в регулюванні економічних процесів і незашкодженні дії ринкового механізму з допомогою коригуючих податків та субсидій (ідеї теорії маржиналізму);

- особливості та вплив інституційного середовища на функціонування економіки (не тільки економічні, а й соціальні, правові, психологічні, політичні та інші фактори суспільного розвитку) (ідеї інституціональної теорії раннього інституціоналізму);

- ситуації, коли можливе державне втручання в дію ринкового механізму саморегулювання шляхом стимулювання сукупного попиту за рахунок збільшення інвестицій і дії ефекту мультиплікатора, що приведе до збільшення національного доходу та зайнятості громадян (ідеї економічної теорії Д. М. Кейнса);

- фактор наявності похідних інвестицій і дії механізму акселератора (мультиплікативно-акселеративного ефекту), можливу ситуацію взаємозв'язку між безробіттям та інфляцією й особливості застосування певних інструментів, серед яких: дефіцитне бюджетне фінансування, маніпулювання ставкою відсотка і нормою обов'язкових резервів, здійснення операцій з державними цінними паперами, використання вбудованих автоматичних стабілізаторів (встановлення прогресивної системи оподаткування) та ін. (ідеї неокейнсівської економічної концепції);

- фактор стабілізаційного впливу на економіку грошово-кредитних і податково-бюджетних інструментів, насамперед через політику ефективного розподілу доходів шляхом узгодження інтересів усіх зацікавлених осіб (ідеї посткейнсівської економічної концепції);

- необхідність створення сприятливих умов для поширення інновацій у різних формах, розвитку підприємництва та активізації кредитування, підвищення соціальної ролі підприємця-інноватора (ідеї теорії підприємництва й інновацій Й. А. Шумпетера);

- роль технічного прогресу, носіями якого насамперед є великі корпорації та інші організовані соціальні групи, і важливість державних інвестицій в освіту, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища та інші сфери (ідеї інституціональної теорії технологічного інституціоналізму);

- потребу в сприянні розвитку конкуренції, боротьбі з недобросовісною конкуренцією і владою монополій, забезпеченні недоторканності приватної власності, побудові правої держави (створення конкурентного порядку з чітко визначеними межами й формами), проведенні ефективної соціальної політики та створенні розвиненої соціальної інфраструктури і системи соціального страхування (ідеї теорії ордолібералізму, або конкурентного порядку);

- необхідність використання державою ефективного індикативного планування, розробки й реалізації стратегій та програм соціально-економічного розвитку (ідеї теорії дириджизму);

- необхідність забезпечення цінової й валютно-курсової стабільності (цінової стабілізації), приділення значної уваги саме монетарній політиці та контролю над грошовою масою і дотримання відповідності збільшення грошової маси до зростання ВВП незалежно від стану кон'юнктури (ідеї теорії монетаризму);

- необхідність обмеження надмірних економічних функцій держави (зменшення втручання держави в економіку) як умови забезпечення високого рівня ефективності ринкового механізму саморегулювання (його дія має спонтанний характер) та важливість актуалізації питань надання економічної свободи, надання свободи підприємництва і створення вільної конкуренції, виявлення поваги до особистості та захисту приватної власності (ідеї теорії економічного лібералізму);

- вплив фактора недосконалої (асиметричної) інформації на ефективність рин-

кового механізму і можливу ситуацію, коли економічні суб'єкти характеризуються раціональністю у своїй поведінці та діях і можуть передбачати ті чи інші дії уряду та пристосуватися до зміни економічної ситуації (ідеї теорії раціональних очікувань);

– необхідність зменшення державного втручання в економіку шляхом ведення активної фіскальної політики, значного зниження ставки оподаткування до рівня, який стимулюватиме інвестиції, збільшення сукупної пропозиції (розширення факторів виробництва) й економічного зростання загалом (ідеї теорії економіки пропозиції);

– ситуації коли можливе поєднання ринкової організації господарських відносин та регулювального впливу держави шляхом стимулювання, як сукупного попиту так і сукупної пропозиції на певних етапах залежно від стану економіки (ідеї теорії неокласичного синтезу);

– необхідність стимулювання факторів, які впливають на економічне зростання та стан динамічної рівноваги, передусім здійснення інвестицій у науково-технічний прогрес, що впливає на рівень капіталоозброєності праці (ідеї теорії економічного зростання);

– необхідність зменшення (мінімізації) трансакційних витрат як плати за користування ринком (насамперед зниження надмірної бюрократизації економічних відносин), врахування впливу інституційних змін і різних економічних, політичних, соціальних, духовних та інших факторів у їхньому взаємозв'язку на соціально-економічний розвиток та прийняття рішень у сфері державної політики шляхом постійного зіставлення граничних суспільних витрат із граничною суспільною вигодою (ідеї теорії неінституціоналізму);

– фактор специфіки культури суспільства, визначальний вплив неформальних інституцій (вони змінюються повільніше, ніж формальні) на розвиток економіки (ментальність, ідеологія, культура, освіта, звичаї, традиції, історична пам'ять, правила поведінки, мораль, релігія, право, соціальні й історичні умови) і важливість механізмів забезпечення їхнього дотримання та встановлення ефективних інституціональних меж (передусім розбудова демократичної політичної системи і децентралізованої ринкової економіки з чітко визначеними й гарантованими правами власності) (ідеї нової інституціональної економічної теорії Д. Норта, Р. Фогеля);

– психологічні, емоційні, соціальні та когнітивні фактори, поведінкові упередження й характер інформації, яку отримують економічні суб'єкти, та їхнє як раціональне, так і ірраціональне мислення й поведінку, що впливає на прийняття економічних рішень та економічну ситуацію загалом (ідеї теорії поведінкової економіки).

Отже, вивчення і врахування основних ідей та теоретичних концепцій різних економічних шкіл – це важлива умова забезпечення ефективності макроекономічної політики в Україні, дотримання якої сприятиме досягненню макроекономічної стабільності, соціально-економічному розвитку і покращенню добробуту людей у майбутньому.

Перспективи подальших досліджень. Формування стратегії економічної політики в Україні на основі окремих постулатів наведених теорій та концепцій, з урахуванням особливостей та специфіки існуючого інституційного середовища і перспектив подальших інституційних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / пер. з англ. І. Дзюб. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 670 с.
2. Історія економічних учень: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2004. 1300 с.
3. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості процента і грошей. Київ : Основи, 2002. С. 224–518.
4. Лагутін В. Д. Економічна політика держави та ефекти її реалізації. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 4. С. 5–20.
5. Манків Грегори Н. Макроекономіка / пер. з англ.; наук. ред. пер. С. Панчишина. Київ : Основи, 2000. 588 с.
6. Мочерний С. В., Довбенко М. В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка). Навчальний посібник. Львів, 2005. 488 с.
7. Норт Д. С. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки Київ : Основи, 2000. 198 с.
8. Радіонова І. Ф. Теорія взаємодії економічних політик за умов макроекономічної нестабільності. *Економічна теорія*. 2011. № 4. С. 32–44.
9. Самуельсон Поль. Економіка : Підручник. Львів : Світ, 1993. 495 с.
10. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / пер. з англ. В. Старка. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
11. Юхименко П. І. Історія економіки та економічної думки : підручник. Київ : Знання, 2011. 646 с.

REFERENCES:

1. Blaug M. (2001) *Ekonomichna dumka v retrospektyvi* [Economic theory in retrospect]. Kyiv: Solomia Pavlychko Publishing House "Osnovy". (in Ukrainian)
2. Bazilevich V. D. (2004) *Istoriia ekonomichnykh vchen: navch. posibnyk* [History of economic studie]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
3. J. M. Keynes (2002) *Zahalna teoriia zainiatosti, vidsoktiv i hroshei* [General theory of interest and money employment]. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
4. Lagutin V. D. (2017) *Ekonomichna polityka derzhavy ta naslidky yii realizatsii* [Economic policy of the state and the effects of its implementation]. *Bulletin of KNTEU*, 4, 5–20. (in Ukrainian)
5. Gregory N. Mankiv (2000) *Makroekonomika* [Macroeconomics]. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
6. Mochernyi S. V., Dovbenko M. V. (2005) *Istoriia ekonomichnykh vchen (Suchasna ekonomichna dumka): Navchalnyi posibnyk* [History of economic doctrines (Modern economic thought)]. Lviv. (in Ukrainian)
7. Nort D. (2000) *Instytutsii, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institutions, institutional change and functioning of the economy]. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
8. Radionova I. F. (2011) *Teoriia vzaiemodii ekonomichnykh polityk za umov makroekonomichnoi nestabilnosti* [The theory of the interaction of economic policies under conditions of macroeconomic instability]. Kyiv. (in Ukrainian)
9. Samuelson Paul (1993) *Ekonomiks: Textbook* [Economics]. Lviv: Svit. (in Ukrainian)
10. Schumpeter Y. A. (2011) *Teoriia ekonomichnoho rozvytku. Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsootka ta ekonomichnoho tsyклу* [Theory of economic development: study of profits, capital, credit, interest and the economic cycle]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. (in Ukrainian)
11. Yukhymenko P. I., Leonenko P. M. (2002) *Istoriia ekonomichnykh vchen: navch. posibnyk* [History of economic students]. Kyiv: Znannia-Pres. (in Ukrainian)